

Znaczenie francuskiego kodeksu handlowego z 1807 r. na ziemiach polskich

1. Wstęp

Kodyfikacje napoleońskie stanowią pewien fenomen w dziejach kultury prawnej. W okresie zaledwie kilku lat powstało bowiem pięć całościowych kodeksów prawa sądowego¹, podczas gdy w innych krajach pracowano nad nimi przez dziesięciolecia. W XIX w. kodeksy napoleońskie uważane były za „modele idealne” dla innych państw europejskich, a w przypadku *Code civil* nawet za wzorzec o zasięgu światowym. Znamienne jest to, że kodeksy te, nawet jeśli wprowadzane do innych krajów pod przymusem, po upadku Napoleona obowiązywały nadal. Kolejną cechą wszystkich kodeksów było to, że odznaczały się wyjątkową długowiecznością, gdzie najkrócej obowiązującym był *Code d’instruction criminelle*, który został uchylony dopiero w 1958 r.

Prace kodyfikacyjne nad prawem handlowym rozpoczęto w 1801 r., a projekt ukończono jeszcze tego samego roku². Jednak dyskusja nad nim odbyła się w Radzie Stanu dopiero w 1806 r., przy udziale samego Cesarza. Kodeks handlowy (*Code de commerce*), zwany w Polsce na ogół Kodeksem Handlowym Napoleona (dalej również jako KHN), promulgowany został w 1807 r. i opierał się w swych rozwiązaniach szczególnie na postanowieniach dwóch wielkich ordonansów Colberta: Ordonansu o handlu (*Ordonnance sur le commerce*) z 1673 r., zwanego od nazwiska jednego z głównych

---

¹ Były to Kodeks cywilny (*Code civil*) z 1804 r., Kodeks procedury cywilnej (*Code de procédure civile*) z 1806 r., Kodeks handlowy (*Code de commerce*) z 1807 r., Kodeks postępowania karnego (*Code d’instruction criminelle*) z 1808 r. oraz Kodeks karny (*Code pénal*) z 1810 r.

² Pierwszy projekt kodeksu przygotowany przez komisję kodyfikacyjną, złożoną z siedmiu przedstawicieli praktyki, ukończony w przeciągu kilku miesięcy, spotkał się z wieloma krytycznymi uwagami, jakie napłynęły ze strony trybunałów handlowych. W 1803 r. opublikowano poprawioną wersję projektu, nazywanego najczęściej *projet Gorneau* od nazwiska przewodniczącego komisji. Jednak dopiero po trzech latach zwrócono na niego uwagę. W międzyczasie promulgowano *Code civil*, a na dodatek znacząco pogorszyła się sytuacja ekonomiczna kraju, co spowolniło prace nad kodeksem handlowym, zob. A. Klimaszewska, *Francuskie prawo handlowe na przełomie XIX i XX wieku. Kodeks handlowy Napoleona z 1807 r. a jego dekodyfikacja*, „Zeszyty Prawnicze” 2011, t. 11/2, s. 196; szerzej o pracach legislacyjnych nad *Code de commerce*: eadem, *Code de commerce – francuski kodeks handlowy z 1807 r.*, Gdańsk 2011, s. 63-70.

autorów Kodeksem Savary'ego, i Ordonansu o marynarce (*Ordonnance de la marine*)³ z 1681 r.⁴

Francja była pierwszym krajem, gdzie skodyfikowane zostało prawo handlowe⁵. *Code de commerce* zrywał z dawnym, średniowiecznym ujęciem prawa handlowego jako prawa stanu kupieckiego, a wprowadzał system przedmiotowy, czyli prawu handlowemu podlegały czynności uznane za handlowe, bez względu na osobę je wykonującą. Kodeks dzielił się na 4 księgi: I – o handlu, II – o handlu morskim, III – o upadłościach i bankructwach, IV – o jurysdykcji handlowej. Księga I zawierała przepisy określające handlującego, szczegółowe warunki prowadzenia handlu przez małoletniego usamowolnionego oraz kobiety zamężne, a ponadto przepisy o sposobie prowadzenia ksiąg handlowych, o spółkach, o giełdach handlowych, agentach wymiany i stręczycielach (maklerach), o komisantach oraz przepisy prawa wekslowego. Poza tym w *Code de commerce* uregulowane zostały trzy rodzaje spółek handlowych: spółka firmowa, spółka komandytowa oraz spółka bezimienna. Przepisy kodeksu regulowały także giełdy handlowe, instytucję weksli ciągnionych (trasowanych), stosowanych w obrocie handlowym, oraz weksli własnych (prostych), które rozpowszechnione były w praktyce polskiej⁶.

Code de commerce, w przeciwieństwie do *Code civil*, nie był kodyfikacją spełniającą wszystkie wymogi nowoczesnej kodyfikacji. Stosunkowo szybko pojawiła się krytyka ze strony przedstawicieli doktryny prawa handlowego, co szczególnie było widoczne pod koniec XIX w. Jednak kodeks ten można ocenić również pozytywnie. Przede wszystkim członkowie komisji kodyfikacyjnej dostosowali normy *Ordonnance du commerce* do nowej rzeczywistości. Ponadto samo zredagowanie znacznie bardziej wyczerpującego i nowoczesnego aktu prawnego, w szczególności pod kątem prawa handlowego *sensu stricto*, stanowiło znaczący krok naprzód w stosunku do *Ordonnance du commerce*. Za najpoważniejszą innowację uznaje się zlikwidowanie różnego

³ Szerzej na temat ordonansów zob. A. Klimaszewska, *Ordonans o handlu lądowym z 1673 r. (Kodeks Savary'ego)*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2009, t. 61, nr 1, s. 103-124 oraz *eadem*, *Francuskie prawo handlowe...*, s. 189-206; *eadem*, *Code de commerce...*, s. 39-60.

⁴ K. Sójka-Zielińska, *Idee kodyfikacji napoleońskich. Od utopii do realizmu*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2005, t. LVII, z. 2, s. 27.

⁵ W Austrii projekt Powszechnego Niemieckiego Kodeksu Handlowego wprowadzono w 1862 r. (bez księgi V o prawie morskim), następnie został on przyjęty przez Związek Północnoniemiecki, a w Cesarstwie Niemieckim w 1871 r.; w Anglii przepisy dotyczące obrotu handlowego stanowiły integralną część systemu prawa cywilnego, rozwijane przez *equity* oraz przez statuty, m.in. ustawy o spółkach (1890 r.), wekslową (1892 r.), o sprzedaży (1893 r.); w Szwajcarii nie uznano za potrzebne osobne skodyfikowanie przepisów prawa handlowego i włączono je do działu zobowiązań, które dołączono do kodeksu cywilnego (ZGB) z 1912 r., zob. S. Płaza, *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym, cz. II. Polska pod zaborami*, Kraków 2002, s. 56-57.

⁶ J. Bardach, M. Senkowska-Gluck, *Historia państwa i prawa, t. III. Od rozbiorów do uwłaszczenia*, Warszawa 1981, s. 151-152; szczegółowej analizy poszczególnych zagadnień *Code de commerce* dokonała A. Klimaszewska, zob. *eadem*, *Code de commerce...*, s. 109-166.

rodzaju stanowych korporacji kupieckich i usankcjonowanie idei wolnego dostępu do handlu⁷.

Code de commerce był aktem niezwykle związłym (122 artykuły), co siłą rzeczy miało wpływ na mało wyczerpującą regulację poszczególnych zagadnień, a zwłaszcza prawa spółek, postępowania upadłościowego czy kwestii związanych z jurysdykcją konsularną, aczkolwiek jego twórcy nie ustrzegli się wielu błędów. Skopiowali oni bowiem nie tylko zasady zawarte w *Ordonnance du commerce*, ale także, niemal w całości, w *Ordonnance de la marine* z 1681 r. Nawet więc jeżeli *Code de commerce* stanowił krok naprzód w stosunku do ordonansu Colberta, to zdecydowanie daleko mu było do kompleksowej i wyczerpującej kodyfikacji. W wyniku wielu zmian ekonomicznych kodeks bardzo szybko zaczął być postrzegany jako dzieło przestarzałe i w przeciwieństwie do *Code civil* uległ procesowi „dekodyfikacji”, związanemu ze stopniowym ogoławaniem aktu z jego zawartości na rzecz ustawodawstwa okołokodeksowego. W związku z tym, podobnie jak *Code de procédure civile* i *Code pénal*, *Code de commerce* stał się przedmiotem gruntownej reformy, zwieńczonej promulgacją nowego kodeksu na mocy ordonansu z 18 września 2000 r., który stanowił efekt działań rządu francuskiego określanego mianem „rekodyfikacji”⁸.

2. *Code de commerce* w Księstwie Warszawskim

W przeciwieństwie do *Code civil*, który został wprowadzony na mocy konstytucji Księstwa Warszawskiego, *Code de commerce* na ziemiach polskich zaczął obowiązywać od dnia 1 maja 1809 r. na mocy ustawy sejmowej z 1809 r.⁹ Orędownikiem recepcji kodeksów napoleońskich był minister sprawiedliwości Feliks Łubieński, który podkreślał konieczność przyjęcia pozostałych kodeksów ze względu na związek *Code civil* z innymi częściami ustawodawstwa napoleońskiego, czyli z procedurę cywilną i prawem handlowym, a także z potrzebą wprowadzenia nowej organizacji sądownictwa¹⁰. Warto

⁷ A. Klimaszewska, *Francuskie prawo handlowe...*, s. 197-198.

⁸ Szerzej *ibidem*, s. 197-205; zob. też: A. Całus, *Losy francuskiego Kodeksu handlowego z roku 1807*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2005, t. LVII, z. 2, s. 109-119.

⁹ Ustawa z dnia 24 marca 1809 r. *Prawo stanowiące przyjęcie Kodeksu Handlowego Francuzkiego dla Księstwa Warszawskiego* (DPKW, T. I, s. 239 i n.), która na mocy art. 2 wprowadzała w życie *Code de commerce* od dnia 1 maja 1809 r.; po zawartym w 1809 r. pokoju w Schönbrunn i przyłączeniu do Księstwa Warszawskiego terenów trzeciego zaboru austriackiego, tj. Galicji Zachodniej i części Galicji Wschodniej, wprowadzono na tych terenach *Code de commerce* na mocy dekretu królewskiego z 9 czerwca 1810 r. o wprowadzeniu Kodeksu Handlowego do prowincji nowowcielonych (DPKW, T. II, s. 220); przepisy dekretu wprowadzającego również Kodeks Napoleona, kodeks procedury cywilnej oraz nową organizację sądownictwa obowiązywały od dnia 15 sierpnia 1810 r., czyli w dzień urodzin cesarza. Wydarzeniu temu i uroczystościom nadano szczególną oprawę, zob. D. Malec, *Wpływy Code civil oraz innych kodyfikacji napoleońskich na ziemiach polskich (część II)*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2005, t. LVII, z. 2, s. 73-74.

¹⁰ J. Bardach, M. Senkowska-Gluck, *op. cit.*, s. 151.

zauważyć, że odmiennie niż było to w przypadku *Code civil*, francuski kodeks handlowy przyjęty został bez oporu, a nawet wiązano z nim nadzieje na ożywienie handlu, przemysłu i wzrost ogólnej pomyślności gospodarczej¹¹.

W trakcie istnienia Księstwa Warszawskiego nie udało się wprowadzić w życie wszystkich przewidzianych w kodeksie instytucji. Nie zrealizowano przepisów o giełdach handlowych, ponieważ instytucję giełdy wprowadzono dopiero postanowieniem namiestnika z 12 kwietnia 1817 r.¹² Kontrowersje wzbudzała księga II kodeksu normująca handel morski, jednak dostrzegano możliwość stosowania tych przepisów do handlu na wodach śródlądowych¹³.

Code de commerce spełnił pokładane w nim nadzieje i ożywił gospodarkę. Wprowadzenie przez kodeks nowoczesnego ujęcia prawa handlowego, któremu podlegać miały wszystkie czynności uznane za handlowe, bez względu na to przez kogo miały być wykonywane, pozwoliło na całkowite zerwanie z wywodzącym się ze średniowiecza stanowym prawem kupieckim. Jednak wejście w życie KHN nie wiązało się z uchYLENIEM stosowanych do tej pory zwyczajów. W związku z tym na początku powszechnie stosowano dawne normy prawa handlowego, np. dotyczące przymusu osobistego¹⁴.

Problemem, który utrudniał stosowanie przepisów KHN, był brak urzędowego tłumaczenia kodeksu. Wprawdzie pierwszego tłumaczenia na zlecenie F. Łubieńskiego dokonał już w 1808 r. Walenty Skorochód-Majewski, dawny palestrant i archiwista, jednak słabo znał on zarówno język francuski, jak i stosunki handlowe¹⁵.

3. *Code de commerce* w Królestwie Polskim

Wraz z upadkiem Księstwa Warszawskiego *Code de commerce* z dniem 1 stycznia 1816 r. został zniesiony na terenie Wielkiego Księstwa Poznańskiego, gdzie przywrócono *Powszechne prawo krajowe dla państw pruskich (Landrecht)*. Jednak został on utrzymany w Królestwie Polskim. Pozostawienie w mocy postanowień KHN miało bardzo

¹¹ *Ibidem*, s. 151-152; S. Płaza, *op. cit.*, s. 56; A. Klimaszewska, *Code de commerce...*, s. 180; A. Klimaszewska, M. Gałędek, *The Implementation of French Codes on the Polish Territories as Instrument of Modernization – Identifying Problems with Selected Examples*, [w:] A. Albarian, O. Moréteau (Eds.), *Le droit comparé et.../ Comparative Law and... Actes de la conférence annuelle de Juris Diversitas*, Aix-en-Provence 2015, s. 81-82.

¹² J. Bardach, M. Senkowska-Gluck, *op. cit.*, s. 152.

¹³ A. Klimaszewska, *Code de commerce...*, s. 180.

¹⁴ W. Sobociński, *Historia ustroju i prawa Księstwa Warszawskiego*, Toruń 1964, s. 202-203; D. Malec, *op. cit.*, s. 71; A. Klimaszewska, *Code de commerce...*, s. 180.

¹⁵ Kwestia tłumaczenia w Polsce *Code de commerce* od początku była problematyczna. Wprawdzie doczekaliśmy się dwunastu różnych tłumaczeń kodeksu, ale trudno wybrać wersję najbardziej wierną oryginałowi; szerzej o tym A. Klimaszewska, *O tłumaczeniach francuskiego Kodeksu handlowego z 1807 roku na język polski*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2012, t. LXIV, z. 1, s. 141-147.

istotne znaczenie dla rozwoju gospodarczego Królestwa, mimo wielu trudności w jego stosowaniu, ponieważ prawodawstwo Księstwa Warszawskiego było lepiej dostosowane do zmieniających się wymogów rynkowych niż rosyjskie prawo prywatne¹⁶.

W trakcie obowiązywania *Code de commerce* na ziemiach Królestwa Polskiego dokonano w nim pewnych zmian i uzupełnień. Dotyczyły one nowej organizacji kupców¹⁷, uruchomienia giełdy w Warszawie w 1817 r.¹⁸, nowej regulacji ksiąg handlowych w 1825 r. Ponadto na nową interpretację kodeksu wpłynęło orzecznictwo oraz literatura prawnicza¹⁹.

Ważnym zagadnieniem były prace nad właściwym tłumaczeniem KHN na język polski. Wprawdzie doczekaliśmy się wielu tłumaczeń, ale ich ocena jest problematyczna. Trudności w prawidłowym przekładzie *Code de commerce* wynikały głównie z braku odpowiednich terminów technicznoprawnych w języku polskim, występujących we francuskim prawie handlowym, które na gruncie polskiej nauki jeszcze się nie ukażały²⁰. Poza tym podjęto próbę opracowania komentarza do KHN, który odpowiadałby polskiemu realiom. Niemniej starania A. Heylmana nie powiodły się ze względu na brak literatury prawa handlowego oraz rozbieżności w praktyce orzeczniczej²¹. W związku z tym wydano polski przekład komentarzy francuskich²², a także pojawiła się nowa literatura prawnicza na temat francuskiego prawa handlowego z pewnymi szczególnymi cechami polskiego systemu prawa handlowego²³. Lata 60. XIX w. były momentem przełomowym w zakresie publikacji o charakterze monografii, opracowań, artykułów, przekładów, recenzji, wykładów, zbiorów ustaw, orzeczeń itd. dotyczących prawa handlowego, w tym przede wszystkim francuskiego²⁴. Francuskie prawo handlowe,

¹⁶ A. Klimaszewska, *Code de commerce...*, s. 181.

¹⁷ *Urządzenie kupiectwa* z dnia 11 stycznia 1817 r. (DPKP, T. IV, s. 159).

¹⁸ *Postanowienia Namiestnika Królewskiego w Radzie Stanu z dnia 12 kwietnia 1817 r.*

¹⁹ S. Płaza, *op. cit.*, s. 56; A. Klimaszewska, *Code de commerce...*, s. 181.

²⁰ Szeroko o tłumaczeniach i rozwoju języka prawniczego: A. Klimaszewska, *O tłumaczeniach...*, s. 141-147; *eadem*, *Influence of French Legalese on the Development of Polish Legal Language Within the Area of Commercial Law*, [w:] E. Veress (ed.), *Multilingualism and Law*, Cluj-Napoca 2016, s. 175-184.

²¹ A. Klimaszewska, *O tłumaczeniach...*, s. 143.

²² J. Szymanowski, *Wykład prawa handlowego przez J.A. Rogrona, adwokata przy Radzie Stanu i przy Sądzie Kassacyjnym Francuzkim, przełożył Jan Szymanowski, podprokurator przy Sądzie Appellacyjnym Królestwa Polskiego z dodaniem przypisów z najcelniejszych autorów czerpanych, jakoteż własnych uwag zastosowanych do prawodawstwa i jurysprudencji krajowych*, Warszawa 1848; A. Boistel, *Wykład prawa handlowego*, przeł. S. Godlewski, staraniem i nakładem Redakcji Biblioteki Umiejętności Prawnych, drukiem Orgelbranda i Synów, Warszawa, 1877; podają za: A. Klimaszewska, *Influence of French Legalese...*, s. 182.

²³ Zob. J. Szymanowski, *Wykład Kodexu Handlowego, Dzieło pośmiertne*, Warszawa 1865 oraz S. Belza, *O upadłościach i bankructwach, wykład III, obowiązującego Kodeksu handlowego*, Kraków-Warszawa, 1891; podają za: A. Klimaszewska, *Influence of French Legalese...*, s. 182.

²⁴ W okresie Księstwa Warszawskiego wydano 5 pozycji z zakresu prawa handlowego; w okresie Królestwa Polskiego przed 1830 r. pojawiły się 3 krótkie artykuły, w latach 1832-1856 wydano 11 pozycji z zakresu prawa handlowego, natomiast w kolejnych latach wydano 62 pozycje; szerzej o nauce prawa handlowego w Królestwie Polskim: A. Klimaszewska, *Nauczanie i nauka prawa handlowego w okresie*

z przerwami i ograniczeniami wykładane było na Uniwersytecie Warszawskim, a później w Szkole Głównej²⁵.

4. *Code de commerce* w Rzeczypospolitej Krakowskiej

Utworzenie na mocy traktatu z 3 maja 1815 r. wolnego, niepodległego i ściśle neutralnego miasta Krakowa, które miało znajdować się wraz z należącym do niego okręgiem pod opieką Austrii, Rosji i Prus, nie spowodowało uchylecia obowiązującego na tych terenach w czasie istnienia Księstwa Warszawskiego prawa francuskiego. W związku z tym nadal obowiązywały Kodeks Napoleona, kodeks procedury cywilnej, ustawa o notariacie oraz KHN. Wprawdzie w konstytucji z 1815 r. nałożono na Zgromadzenie Reprezentantów obowiązek uchwalenia nowych kodeksów: cywilnego, procedury cywilnej i handlowego, a obowiązujące dotychczas prawo francuskie miało mieć charakter tymczasowy, jednak wbrew założeniom rozwiązanie to okazało się trwałe ze względu na problemy z realizacją kodyfikacyjnych założeń²⁶.

W praktyce okazało się, że krakowscy praktycy i teoretycy francuskiego kodeksu handlowego chwalili jego przydatność. W okresie obowiązywania KHN nie był on ani razu nowelizowany, ale kilkakrotnie został uzupełniony, m.in. ustawami o organizacji giełdy i o powołaniu Rady Handlowej z 1819 r. oraz o stopie procentowej z 1844 r. w zakresie odsetek w czynnościach handlowych²⁷. Warto podkreślić, że dotychczasowe badania nad stosowaniem francuskiego prawa handlowego na ziemiach polskich w okresie zaborów wskazują na dobre przygotowanie pełnomocników stron procesowych oraz próby orzekania przez sądy zgodnie z linią francuską, i to pomimo nieobowiązywania na ziemiach polskich ustawodawstwa okołokodeksowego oraz niewątpliwych trudności z dostępem do francuskiej literatury i zbiorów orzeczeń²⁸.

Prawo francuskie, w tym *Code de commerce*, uchylone zostało dopiero kilka lat po inkorporacji w 1846 r. Rzeczypospolitej Krakowskiej do Austrii. W 1852 r. Kodeks Napoleona zastąpiony został austriackim kodeksem cywilnym ABGB z 1811 r. W 1855 r. uchylono francuską procedurę cywilną, a dopiero z końcem czerwca 1863 r. KHN,

paskiewiczowskim, [w:] L. Mażewski (red.), *Królestwo Polskie w okresie namiestnictwa Iwana Paskiewicza (1832-1856). System polityczny, prawo i statut organiczny z 26 lutego 1832 r.*, Radzymin 2015, s. 225-231.

²⁵ Szerzej o nauczaniu prawa handlowego *ibidem*, s. 219-224.

²⁶ D. Malec, *op. cit.*, s. 77.

²⁷ *Ibidem*, s. 79; A. Klimaszewska, *Code de commerce...*, s. 182.

²⁸ A. Klimaszewska, M. Gałędek, *Kwestia właściwości osobowej trybunałów handlowych w wybranych orzeczeniach Sądu Apelacyjnego Wolnego Miasta Krakowa. Z zagadnień stosowania francuskiego Kodeksu handlowego z 1807 r. na ziemiach polskich*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 2017, t. XX, s. 180-181; *eidem*, *Pojęcie czynności handlowych w wybranych orzeczeniach Sądu Apelacyjnego Wolnego Miasta Krakowa. Z zagadnień stosowania francuskiego Kodeksu handlowego z 1807 r. na ziemiach polskich*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 2017, t. XX, s. 166.

który został zastąpiony przez austriacki kodeks handlowy z 17 grudnia 1862 r. (dalej również jako ADHGB)²⁹.

Warto podkreślić, że prawo francuskie, w tym francuskie prawo handlowe, wykładano na Uniwersytecie Jagiellońskim aż do 1879 r. Wydział Prawa bronił pozostawienia prawa francuskiego na uniwersytecie, argumentując to nie tylko długą tradycją jego wykładania, ale przede wszystkim faktem jego obowiązywania w Królestwie Polskim. Co ciekawe, były okresy, że przedmioty historii prawa polskiego i prawa francuskiego jako jedyne wykładane były w języku polskim³⁰.

5. Code de commerce w II RP

Francuski kodeks handlowy z 1807 r. obowiązywał na obszarze Polski Centralnej do czasu wydania polskiego kodeksu handlowego (dalej również jako k.h.), który wszedł w życie 1 lipca 1934 r.³¹ Został on przygotowany przez Komisję Kodyfikacyjną powołaną do życia ustawą z dnia 3 czerwca 1919 r.³² K.h. był dziełem zbiorowym, tworzonym przez wiele lat i przechodzącym przez kolejne zmiany referentów w związku z ich śmiercią³³.

---

²⁹ W. Uruszczak, *Prawo francuskie w Rzeczypospolitej Krakowskiej (1815-1846)*, [w:] M. Kwiecień, M. Małecki (red.), *Szkice z dziejów ustroju i prawa. Poświęcone pamięci Ireny Malinowskiej-Kwiatkowskiej*, Kraków 1997, s. 99.

³⁰ Szerzej o nauczaniu prawa francuskiego na Uniwersytecie Jagiellońskim D. Malec, *op. cit.*, s. 80-86.

³¹ Szerzej o pracach nad kodeksem handlowym i założeniach kodyfikacyjnych oraz znaczeniu tej kodyfikacji zob. L. Górnicki, *Prace Komisji Kodyfikacyjnej RP nad kodeksem handlowym z 1934 r. Organizacja i koncepcja kodyfikacyjna*, „Przegląd Prawa Handlowego” (dalej jako: PPH) 2015, nr 8, s. 50-58; *idem*, *Przewodnie konstrukcje i pojęcia kodeksu handlowego z 1934 roku*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 3644, „Przegląd Prawa i Administracji” 2015, t. CI. *Osiemdziesiąt lat polskiego prawa handlowego*, red. J. Frąckowiak, s. 63-91; *idem*, *Organizacyjne zagadnienia kodyfikacji prawa handlowego w Komisji Kodyfikacyjnej RP (1919-1939)*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 2501, „Prawo” 2003, t. CCLXXXVIII, s. 261-288; *idem*, *Wpływ obcych ustawodawstw i doktryny prawa na polską kodyfikację prawa prywatnego w II RP*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Towarzystwo Biblioteki Słuchaczy Prawa. Zeszyty Prawnicze” 2005, t. 13. *Korzenie i tradycje współczesnego prawa cywilnego w zjednoczonej Europie*, red. A. Karabowicz, M. Stus, s. 68-72; *idem*, *Działalność Stanisława Wróblewskiego w Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] A. Mączyński (red.), *Stanisław Wróblewski 1868-1938. Materiały z posiedzenia naukowego w dniu 21 listopada 2008 r.*, Kraków 2011. s. 115-119; *idem*, *Unifikacja i kodyfikacja prawa o spółkach akcyjnych w II Rzeczypospolitej Polskiej*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2015, t. 14, z. 1. *Studia dedykowane Profesorowi Adamowi Lityńskiemu w 75-lecie urodzin i 50-lecie pracy naukowej*, s. 133-168; zob. też: A. Herbet, A. Redzik, *Prawo handlowe*, [w:] T. Guz, J. Głuchowski, M.R. Pałubska (red.), *Synteza prawa polskiego 1918-1939*, Warszawa 2013, s. 784-809.

³² Ustawa z dnia 3 czerwca 1919 r. o komisji kodyfikacyjnej (Dz.Pr.P.P. Nr 44, poz. 315).

³³ Główny wkład w jego powstanie mieli: Antoni Górski (referent główny), Aleksander Dołęcki (referent główny), Tadeusz Dziurzyński (referent główny), Adam Chełmoński (referent), Bronisław Helczyński (referent), Aleksander Jackowski (referent), Józef Sułkowski (referent), Stanisław Wróblewski (przewodniczący), zob. L. Górnicki, *Przewodnie...*, s. 63; zob. też komentarze do k.h.: M. Allerhand, *Kodeks Handlowy. Komentarz*, Lwów 1935; J. Namitkiewicz, *Kodeks Handlowy. Komentarz. t. 1-3*, Warszawa 1934, 1935, 1937; A. Kon, *Kodeks Handlowy. Komentarz*, Warszawa 1934; S. Wróblewski; *Komentarz do*

Polski kodeks handlowy likwidował partykularyzm w zakresie kodyfikacji handlowych w II RP, uchylając ustawy pozaborowe: francuski kodeks handlowy (*Code de commerce*) z 1807 r., stosowany na terytorium byłego Królestwa Polskiego, niemiecki *Handelsgesetzbuch* (HGB) z 1897 r., obowiązujący na ziemiach zachodnich Rzeczypospolitej, *Das allgemeine deutsche Handelsgesetzbuch* (ADHGB), to jest powszechny kodeks handlowy niemiecki z 1862 r., wprowadzony w tymże roku w Austrii, mający zastosowanie na ziemiach południowych RP, a także rosyjską ustawę handlową w wersji z 1912 r., obowiązującą na ziemiach wschodnich Rzeczypospolitej. Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks Handlowy. Część I wskazywała w przepisach szczególnych dla obszaru mocy obowiązującej poszczególnych kodeksów wyjątki, utrzymujące w mocy³⁴ pewne postanowienia tych pozaborowych kodyfikacji. Z dniem 1 stycznia 1939 r. k.h. został ponadto rozciągnięty na włączone do Polski w 1938 r. ziemie Śląska Cieszyńskiego³⁵.

Polscy kodyfikatorzy w pierwszej kolejności musieli dokonać wyboru pomiędzy modelem francuskim, wyrażającym się we współzależności prawa cywilnego i prawa handlowego, a germańskim, opartym na niezależności czy nawet równorzędności kodeksu cywilnego i kodeksu handlowego, z uwzględnieniem jeszcze istniejących różnic pomiędzy wersją austriacką a niemiecką³⁶.

Modele te różniły się przede wszystkim zakresem regulacji prawnej, jak również stosunkiem do kodeksu cywilnego i kwestii miejsca kodeksu handlowego w systemie prawa prywatnego. W doktrynie oraz w orzecznictwie francuskim ostatecznie zwyciężył pogląd o współzależności prawa cywilnego i prawa handlowego i ustaliła się zasada, że kodeks handlowy (*Code de commerce*) z 1807 r., wraz z innymi ustawami handlowymi nie tworzył odrębnej, zamkniętej w sobie całości, ale był ściśle związany z prawem cywilnym, na którym się opierał i do którego musiał się stale odwoływać. Natomiast w ustawodawstwie niemieckim prawo handlowe ukształtowało się jako niezależna od

---

Kodeksu Handlowego, Kraków 1935; T. Dziurzyński, Z. Fenichel, M. Honzatko, *Kodeks Handlowy. Komentarz*, Kraków 1935; L. Peiper, *Komentarz do Kodeksu Handlowego i przepisów wprowadzających tenże kodeks wraz z rozporządzeniami wykonawczymi*, Lwów 1936.

³⁴ Zob. przedmiotowe wyjątki i uchylecia: Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. – Przepisy wprowadzające Kodeks Handlowy (Dz. U. z 1934 r. Nr 57, poz. 503); Część I: Rozdział II. Przepisy szczególne dla obszaru mocy obowiązującej kodeksu handlowego francuskiego (art. XI–XV); Rozdział III. Przepis szczególny dla obszaru mocy obowiązującej t. XI cz. II Zводу Praw (art. XVI; tylko uchylenie stosownych postanowień, brak utrzymania w mocy jakichkolwiek); Rozdział IV. Przepisy szczególne dla obszaru mocy obowiązującej kodeksu handlowego francuskiego i t. XI cz. II Zводу Praw (art. XVII–XIX); Rozdział V. Przepisy szczególne dla obszaru mocy obowiązującej kodeksu handlowego austriackiego (art. XX–XXIII); Rozdział VI. Przepisy szczególne dla obszaru mocy obowiązującej kodeksu handlowego niemieckiego (art. XXIV–XXIX).

³⁵ L. Górnicki, *Przewodnie konstrukcje...*, s. 66–67.

³⁶ L. Górnicki, *Pogranicza systemów prawnych, w szczególności pozaborowych, w pracach nad kodyfikacjami prawa cywilnego i handlowego w II RP*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 3799, „Prawo” 2017, t. CCCXXIV, s. 150.

innych działów prawnych samodzielna dziedzina normatywna. W związku z przyjęciem zasady niezależności, a nawet równorzędności kodeksu cywilnego i kodeksu handlowego, podstawowe zagadnienia i instytucje prawne znalazły podwójne uregulowanie: jedno w kodeksie cywilnym – *Bürgerliches Gesetzbuch* (BGB) z 1896 r., drugie w kodeksie handlowym – *Handelsgesetzbuch* (HGB) z 1897 r. i to także wtedy, gdy określone problemy i konstrukcje prawne były jednakowo ujmowane zarówno w prawie prywatnym powszechnym, jak i specjalnym. W przypadku ustawodawstwa austriackiego, opartego na wcześniejszej wersji germańskiej kodyfikacji handlowej – *Das allgemeine deutsche Handelsgesetzbuch* (ADHGB), to jest na powszechnym kodeksie handlowym niemieckim z 1862 r., również wyrażono niezależność prawa handlowego, ale nie w sposób tak kategoryczny jak w prawie niemieckim (HGB)³⁷.

Model przyjęty w *Code de commerce*, który był tworem przestarzałym i pełnym luk, zmuszającym judykaturę sądową do jego ciągłego wypełniania, od samego początku nie cieszył się uznaniem polskich kodyfikatorów. W związku z tym model KHN z góry odrzucono jako wzorzec ustawodawczy. W tym czasie system germański uznawany był przez ówczesną doktrynę i praktykę światową za najlepsze i najnowocześniejsze uregulowanie prawa handlowego. Komisja Kodyfikacyjna RP zdecydowała się na wzór wówczas najbardziej doskonały. Oprócz tego na taki wybór wpłynęły przesłanki oportunistyczne: większa część ziem polskich, tj. były zabory pruski i austriacki, rządziły się od dawna systemem germańskim, dlatego też łatwe i celowe stawało się rozszerzenie zasięgu tego systemu na pozostałe ziemie polskie bez potrzeby dokonania silnych wstrząsów w sferze prawnej oraz gospodarczej³⁸.

Komisja Kodyfikacyjna II RP, wybierając model germański, w odniesieniu do relacji pomiędzy kodeksem cywilnym a kodeksem handlowym, ostatecznie przyjęła koncepcję bliższą obowiązującej wtedy w Austrii wersji ADHGB niż wprowadzonemu w Niemczech HGB³⁹.

Poza tym kodyfikatorzy stanęli przed koniecznością wyboru systemu prawa handlowego. Ukształtowana historycznie koncepcja prawa handlowego, wyznaczająca jednocześnie kryteria jego odrębności i podstawy systemu wewnętrznego oraz układu kodeksu, znalazła wyraz w trzech znanych systemach: przedmiotowym (obiektywnym), podmiotowym (subiektywnym) i mieszanym (przedmiotowo-podmiotowym)⁴⁰.

³⁷ L. Górnicki, *Przewodnie konstrukcje...*, s. 72-73.

³⁸ *Ibidem*, s. 73-74; M. Honzatko, *Polski Kodeks Handlowy*, „Głos Prawa” 1933, nr 11, s. 635-636; J. Sułkowski, *Polski Kodeks Handlowy*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1934, z. 1, s. 108; A.D. Szczygielski (red.), *Encyklopedia praktyki prawniczej. Część I. Prawo handlowe, t. I*, Warszawa 1938, s. 15-16.

³⁹ L. Górnicki, *Pogranicza systemów prawnych...*, s. 150-151.

⁴⁰ Szeroko o tym, wraz z analizą zalet i wad każdego z systemów: L. Górnicki, *Zagadnienie systematyki kodyfikacji prawa cywilnego i handlowego w pracach Komisji Kodyfikacyjnej (1919-1939)*,

Kodeks handlowy z 1934 r. zaakceptował – z pewnymi modyfikacjami – niemiecki system podmiotowy⁴¹, opierając się na jednym, podstawowym pojęciu kupca, odrzucając zaś pojęcie czynności handlowej zasadniczej. Wpływało to w istotny sposób na systematykę kodeksu. Warto zaznaczyć, że polski k.h. nie stanowił tylko naśladowstwa niemieckiego modelu, aczkolwiek instytucje tego kodeksu nawiązywały zwłaszcza do HGB. W zdefiniowaniu pojęcia kupca kodeks handlowy nie poszedł bowiem za żadnym z dotychczas obowiązujących w Polsce kodeksów. Widoczny jest w nim istotny krok naprzód w określeniu pojęcia kupca, bo za przesłankę przyjął on w zasadzie sam fakt prowadzenia przedsiębiorstwa zarobkowego, jakiegokolwiek typu, w jakimkolwiek rozmiarze i w jakimkolwiek sposób. O przymocie kupca decydowała działalność zarobkowa w ogóle, a nie te lub inne czynności, a więc termin „kupiec” zbliżał się do terminu „przedsiębiorca”.

Komisja Kodyfikacyjna nie przyjęła zatem systemu przedmiotowego, który występował we francuskim kodeksie handlowym z 1807 r.⁴², ani systemu mieszanego przyjętego w austriackim ADHGB⁴³.

Podsumowując wpływ *Code de commerce* na kształt polskiego kodeksu handlowego z 1934 r., należy podkreślić, że twórcy kodeksu nie dopuścili w szerszym zakresie z możliwości skorzystania z koncepcji prawa francuskiego, oprócz uznania *implicite* osobowości prawnej spółki jawnej (por. art. 81, 82, 89, 90, 102 § 3 oraz 109 § 1 i 3 k.h.), a także wymogu formy pisemnej dla stwierdzenia bytu spółki jawnej (art. 77 k.h.) i komandytowej (art. 145 k.h.), przyjęcia systemu listu przewozowego, a nie wykazu ładunkowego (art. 615 § 2 n. k.h.) oraz innych spraw mniejszej wagi⁴⁴.

Wynikało to z tego, że *Code de commerce* uznawany był za dzieło przestarzałe i już w momencie promulgacji poddawany był krytyce. Wiązało się to z tym, że większość

„Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2004, t. 3, s. 652-657; *idem*, *Podstawowe założenia i systematyka polskiego kodeksu handlowego z 1934 roku*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 2616, „Prawo” 2004, t. CCLXXXVIII, s. 261 n.; *idem*, *Przewodnie konstrukcje...*, s. 76-77; odmienny pogląd co do systemu *Code de commerce*, stwierdzający, że kodeks ten oparł się na systemie przedmiotowo-podmiotowym zob. A. Klimaszewska, *Code de commerce...*, s. 96-98.

⁴¹ Szerzej L. Górnicki, *Zagadnienie...*, s. 652-657; *idem*, *Przewodnie konstrukcje...*, s. 76-77.

⁴² W systemie przedmiotowym o charakterze prawa handlowego decydowało pojęcie czynności handlowych, nadających osobom wykonującym je przymiot kupca (handlującego). Czynnościami handlowymi były tylko czynności wyraźnie przez prawo określone, nie zaś te, które wydawały się nimi z punktu widzenia obrotu handlowego. W systemie tym nie miało znaczenia, kto i w jaki sposób zawarł akt prawny, a zwłaszcza czy podmiotem czynności była osoba zawodowo trudniąca się tego rodzaju aktami, tj. kupiec, handlujący (art. 1 KHN) czy też osoba, która z obrotem handlowym nie pozostawała w żadnym związku. Regulacje kodeksu normowały w tym wypadku nie stosunki prawne pewnej kategorii osób, lecz pewnej sfery obrotu, zob. L. Górnicki, *Przewodnie konstrukcje...*, s. 76, zob. odmienny pogląd co do systemu *Code de commerce*, stwierdzający, że kodeks ten oparł się nie na systemie przedmiotowym, a na systemie przedmiotowo-podmiotowym bo obecne w nim było również ujęcie subiektywne, uzależnione od statusu osoby, która podejmowała daną działalność, zob. A. Klimaszewska, *Code de commerce...*, s. 96-98.

⁴³ L. Górnicki, *Pogranicza systemów prawnych...*, s. 150-151.

⁴⁴ L. Górnicki, *Przewodnie konstrukcje...*, s. 89-90.

rozwiązań przyjętych w *Code de commerce* odnosiła się do realiów *ancien regime*, do czego przyczynił się głęboki kryzys ekonomiczny kraju. Stanowił bezpośredni impuls zarządzenia prac legislacyjnych przez Napoleona nad kodeksem prawa handlowego. W związku z tym trzon prac kodyfikacyjnych oparty był na absolutystycznych „ordonansach Colbertowskich”, będących wyrazem doktryny merkantylistycznej⁴⁵. Wprawdzie *Code de commerce* stanowił krok naprzód w stosunku do ordonansu Colberta, ale na pewno nie był kompleksową i wyczerpującą kodyfikacją. W wyniku wielu zmian ekonomicznych KHN bardzo szybko zaczął być postrzegany jako dzieło przestarzałe i w przeciwieństwie do *Code civil* uległ procesowi „dekodyfikacji”, związanemu ze stopniowym ogoławaniem aktu z jego zawartości na rzecz ustawodawstwa okołokodeksowego. Niemniej we Francji jego niedoskonałości były mniej odczuwalne niż na ziemiach polskich. Wpływ na to miało bogate orzecznictwo oraz szereg nowel i ustaw związkowych uzupełniających i reformujących przepisy kodeksu. Takich uzupełnień, zarówno judykatury⁴⁶, ustawodawcy, jak i doktryny brakowało na ziemiach polskich.

Istotne było to, że *Code de commerce* nigdy nie postrzegano przez pryzmat podstawowego aktu w zakresie prawa prywatnego. Ponadto w trakcie prac legislacyjnych brakowało koncepcji stworzenia prawa nowego i przewidzianego na jak najdłuższy okres obowiązywania, a sam *Code de commerce* zawierać miał przepisy szczególne w stosunku do *Code civil*⁴⁷.

W realiach II RP takie rozwiązanie oparte było na uzależnieniu kodeksu handlowego od kodeksu cywilnego. Nie mogło ono zostać wykorzystane, ponieważ w prawie cywilnym II RP występowało pięć (później cztery) różnych systemów ustawodawczych, a poza kodeksem handlowym udało się przygotować tylko kodeks zobowiązań.

Na początku II RP zwracano uwagę na konieczność zmian poszczególnych instytucji prawa handlowego na ziemiach b. Królestwa Polskiego⁴⁸ i dostosowania ich do

⁴⁵ A. Klimaszewska, P. Sosnowski, *Kodeks handlowy Napoleona jako wyraz doktryny ekonomicznej absolutyzmu*, „Przegląd Naukowy Disputatio” 2010, t. XI, Gdańsk 2010, s. 353-354.

⁴⁶ Szerzej o roli sądownictwa A. Klimaszewska, *Commercial Judiciary on the Polish Territories in the 19th Century – a Repackaged French Product or a Mock-Up?*, „Revista da Faculdade de Direito da Universidade Federal de Minas Gerais” 2019, n. 74, s. 97-133.

⁴⁷ A. Klimaszewska, *Francuskie prawo handlowe...*, s. 190.

⁴⁸ Szeroko o prawodawstwie handlowym w b. Królestwie Kongresowym J. Namitkiewicz, *Obecny stan prawodawstwa handlowego w b. Królestwie Kongresowym*, wykład inauguracyjny wygłoszony na Uniwersytecie Warszawskim, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Społeczny” 1921, t. 1 (3), s. 432-438; w wygłoszonym wykładzie J. Namitkiewicz zwracał uwagę na najważniejsze luki i wady francuskiego kodeksu handlowego obowiązującego na ziemiach centralnych, m.in. na: osobowe prawo handlowe odnoszące się do żony handlującego i nieletniego handlującego, brak przepisów o pomocnikach handlowych oraz pojęcie kupca i sprawę uregulowania prawnego pomocników handlowych; potrzebę rozbudowania przepisów o giełdzie; dostosowanie przepisów o komisantach; konieczność uzupełnienia ustawodawstwa w zakresie rachunku bieżącego i ubezpieczenia oraz instytucji składów publicznych i warrancie; rozwinięcie przepisów o kupnie-sprzedży, unormowanych tylko w jednym art. 109; brak przepisów o firmie, prokurze i rejestrze; potrzebę dostosowania prawa akcyjnego, przepisów o spółkach firmowych i komandytowych; konieczność

bieżących potrzeb gospodarczych. Związane to było z wadami i lukami *Code de commerce*. Wszystkie wymienione niedoskonałości *Code de commerce* zraziły polskich kodyfikatorów do jego zastosowania i dlatego wybrano system germański, który uznawany był przez ówczesną doktrynę i praktykę światową za najlepsze i najnowocześniejsze uregulowanie prawa handlowego⁴⁹.

6. Zakończenie

Przyjęcie francuskich instytucji prawa handlowego na ziemiach polskich, które dostosowane były do porewolucyjnej gospodarki francuskiej, a nie do realiów panujących na ziemiach polskich, spowodowało, że w pierwszym okresie obowiązywania *Code de commerce* spotkał się on ze znikomym zainteresowaniem nauki i polskiego ustawodawcy⁵⁰. Jednak nie można stwierdzić, że nie miał on zastosowania. Zwiększenie zainteresowania francuskim kodeksem handlowym można zauważyć pod koniec lat 20. XIX w., ale pełniejsze zastosowanie przepisów kodeksu widoczne jest dopiero w drugiej połowie XIX w.⁵¹

Przyjmuje się, że w początkowym okresie swojego obowiązywania, a więc w Księstwie Warszawskim, w Rzeczypospolitej Krakowskiej oraz w Królestwie Polskim *Code de commerce* spełnił pokładane w nim nadzieje i ożywił gospodarkę, a także wprowadził nowoczesne ujęcie prawa handlowego⁵². Wraz z upływem czasu ocena *Code de commerce* była coraz bardziej krytyczna. W przeciwieństwie do Francji, gdzie istniało bogate orzecznictwo oraz szereg nowel i ustaw związkowych uzupełniających i reformujących przepisy kodeksu, na ziemiach polskich coraz widoczniejsze były wady KHN. Zwracano uwagę na konieczność zmian poszczególnych instytucji prawa handlowego i dostosowania ich do bieżących potrzeb gospodarczych⁵³.

---

dostosowania prawa wekslowego, prawa upadłościowego oraz wydania ustawy przemysłowej; w tym miejscu warto zaznaczyć, że pod redakcją J. Namitkiewicza wydano nowe tłumaczenie francuskiego kodeksu handlowego obowiązującego w Królestwie Polskim wraz z orzecznictwem: *Kodeks handlowy obowiązujący w Królestwie Polskim. Nowy przekład polski wraz z jurysprudencją. Opracowany przez L. Babińskiego, J. Namitkiewicza, B. Ślaskiego pod redakcją J. Namitkiewicza, Wydanie drugie przejrzone i poprawione*, Warszawa 1920.

⁴⁹ L. Górnicki, *Przewodnie konstrukcje...*, s. 73-74; zob. też *idem*, *Organizacyjne zagadnienia...*, s. 268.

⁵⁰ A. Klimaszewska, M. Gałędek, *Stosowanie norm francuskiego Kodeksu handlowego w Księstwie Warszawskim, konstytucyjnym Królestwie Polskim i Rzeczypospolitej Krakowskiej w świetle aktów notarialnych*, „*Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego*” 2016, t. XIX, s. 135-136.

⁵¹ *Ibidem*; w artykule tym autorzy przeanalizowali wybrane akty notarialne z Warszawy, Krakowa i okręgu łódzko-zgierskiego, które dotyczyły umowy sprzedaży, czynności wekslowych, spółek handlowych, umowy spółki.

⁵² D. Malec, *op. cit.*, s. 70; A. Klimaszewska, *Code de commerce...*, s. 181.

⁵³ J. Namitkiewicz, *Obecny stan...*, s. 430-431.

Francuski kodeks handlowy z 1807 r. nie odegrał większej roli w okresie II RP, gdzie krótko po odzyskaniu niepodległości polscy kodyfikatorzy rozpoczęli prace m.in. w zakresie prawa handlowego. Polska kodyfikacja prawa handlowego sytuowała się na pograniczu ustawodawstwa niemieckiego i austriackiego. Natomiast z góry odrzucono rozwiązania przyjęte w *Code de commerce*, oceniając ten kodeks jako przestarzały i pełen luk, zmuszający judykaturę sądową do ich ciągłego wypełniania, a także niepasujący do polskich realiów⁵⁴.

Bibliografia

Źródła prawa

- Postanowienia Namiestnika Królewskiego w Radzie Stanu z dnia 12 kwietnia 1817 r.
- Rozporządzenie Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 27 czerwca 1934 r. Przepisy wprowadzające Kodeks Handlowy (Dz. U. z 1934 r. Nr 57, poz. 503).
- Urządzenie kupiectwa z dnia 11 stycznia 1817 r. (DPKP, T. IV).
- Ustawa z dnia 24 marca 1809 r. Prawo stanowiące przyjęcie Kodexu Handlowego Francuzkiego dla Księstwa Warszawskiego (DPKW, T. I).
- Ustawa z dnia 3 czerwca 1919 r. o komisji kodyfikacyjnej (Dz.Pr.P.P. Nr 44, poz. 315).

Literatura

- Allerhand M., *Kodeks Handlowy. Komentarz*, Lwów 1935.
- Bardach J., Senkowska-Gluck M., *Historia państwa i prawa, Tom III. Od rozbiorów do uwłaszczenia*, Warszawa 1981.
- Całus A., *Losy francuskiego Kodeksu handlowego z roku 1807*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2005, t. LVII, z. 2.
- Dziurzyński T., Fenichel Z., Honzatkó M., *Kodeks Handlowy. Komentarz*, Kraków 1935.
- Górnicki L., *Działalność Stanisława Wróblewskiego w Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej*, [w:] A. Mączyński (red.), *Stanisław Wróblewski 1868-1938. Materiały z posiedzenia naukowego w dniu 21 listopada 2008 r.*, Kraków 2011.
- Górnicki L., *Organizacyjne zagadnienia kodyfikacji prawa handlowego w Komisji Kodyfikacyjnej RP (1919–1939)*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 2501, „Prawo” 2003, t. CCLXXXV.
- Górnicki L., *Podstawowe założenia i systematyka polskiego kodeksu handlowego z 1934 roku*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 2616, „Prawo” 2004, t. CCLXXXVIII.

---

⁵⁴ L. Górnicki, *Przewodnie konstrukcje...*, s. 73; *idem*, *Pogranicza systemów prawnych...*, s. 151.

- Górnicki L., *Pogranicza systemów prawnych, w szczególności pozaborowych, w pracach nad kodyfikacjami prawa cywilnego i handlowego w II RP*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 3799, „Prawo” 2017, t. CCCXXIV.
- Górnicki L., *Prace Komisji Kodyfikacyjnej RP nad kodeksem handlowym z 1934 r. Organizacja i koncepcja kodyfikacyjna*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2015, nr 8.
- Górnicki L., *Przewodnie konstrukcje i pojęcia kodeksu handlowego z 1934 roku*, Acta Universitatis Wratislaviensis No 3644, „Przegląd Prawa i Administracji” 2015, t. CI. *Osiemdziesiąt lat polskiego prawa handlowego*, red. J. Frąckowiak.
- Górnicki L., *Unifikacja i kodyfikacja prawa o spółkach akcyjnych w II Rzeczypospolitej Polskiej*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2015, t. 14, z. 1. *Studia dedykowane Profesorowi Adamowi Lityńskiemu w 75-lecie urodzin i 50-lecie pracy naukowej*.
- Górnicki L., *Wpływ obcych ustawodawstw i doktryny prawa na polską kodyfikację prawa prywatnego w II RP*, „Zeszyty Naukowe Uniwersytetu Jagiellońskiego. Towarzystwo Biblioteki Słuchaczy Prawa. Zeszyty Prawnicze” 2005, t. 13. *Korzenie i tradycje współczesnego prawa cywilnego w zjednoczonej Europie*, red. A. Karabowicz, M. Stus.
- Górnicki L., *Zagadnienie systematyki kodyfikacji prawa cywilnego i handlowego w pracach Komisji Kodyfikacyjnej (1919–1939)*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2004, t. 3.
- Herbet A., Redzik A., *Prawo handlowe*, [w:] T. Guz, J. Głuchowski, M.R. Pałubska (red.), *Synteza prawa polskiego 1918–1939*, Warszawa 2013.
- Honzatko M., *Polski Kodeks Handlowy*, „Głos Prawa” 1933, nr 11.
- Klimaszewska A., *Code de commerce – francuski kodeks handlowy z 1807 r.*, Gdańsk 2011.
- Klimaszewska A., *Commercial Judiciary on the Polish Territories in the 19th Century – a Repackaged French Product or a Mock-Up?*, „Revista da Faculdade de Direito da Universidade Federal de Minas Gerais” 2019, n. 74.
- Klimaszewska A., *Francuskie prawo handlowe na przełomie XIX i XX wieku. Kodeks handlowy Napoleona z 1807 r. a jego dekodyfikacja*, „Zeszyty Prawnicze” 2011, t. 11, nr 2.
- Klimaszewska A., *Influence of French Legalese on the Development of Polish Legal Language Within the Area of Commercial Law*, [w:] E. Veress (ed.), *Multilingualism and Law*, Cluj-Napoca 2016.
- Klimaszewska A., *Nauczanie i nauka prawa handlowego w okresie paskiewiczowskim*, [w:] L. Mażewski (red.), *Królestwo Polskie w okresie namiestnictwa Iwana Paskiewicza (1832-1856). System polityczny, prawo i statut organiczny z 26 lutego 1832 r.*, Radzymin 2015.
- Klimaszewska A., *O tłumaczeniach francuskiego Kodeksu handlowego z 1807 roku na język polski*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2012, t. LXIV, z. 1.
- Klimaszewska A., *Ordonans o handlu lądowym z 1673 r. (Kodeks Savary’ego)*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2009, t. 61, nr 1.

- Klimaszewska A., *Pojęcie czynności handlowych w wybranych orzeczeniach Sądu Apelacyjnego Wolnego Miasta Krakowa. Z zagadnień stosowania francuskiego Kodeksu handlowego z 1807 r. na ziemiach polskich*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 2017, t. XX.
- Klimaszewska A., Gałędek M., *The Implementation of French Codes on the Polish Territories as Instrument of Modernization – Identifying Problems with Selected Examples*, [w:] A. Albarian, O. Moréteau (ed.), *Le droit comparé et.../ Comparative Law and... Actes de la conférence annuelle de Juris Diversitas*, Aix-en-Provence 2015.
- Klimaszewska A., Gałędek M., *Kwestia właściwości osobowej trybunałów handlowych w wybranych orzeczeniach Sądu Apelacyjnego Wolnego Miasta Krakowa. Z zagadnień stosowania francuskiego Kodeksu handlowego z 1807 r. na ziemiach polskich*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 2017, t. XX.
- Klimaszewska A., Gałędek M., *Stosowanie norm francuskiego Kodeksu handlowego w Księstwie Warszawskim, konstytucyjnym Królestwie Polskim i Rzeczypospolitej Krakowskiej w świetle aktów notarialnych*, „Studia z Dziejów Państwa i Prawa Polskiego” 2016, t. XIX.
- Klimaszewska A., Sosnowski P., *Kodeks handlowy Napoleona jako wyraz doktryny ekonomicznej absolutyzmu*, „Przegląd Naukowy Disputatio” 2010, t. XI.
- Kon A., *Kodeks Handlowy. Komentarz*, Warszawa 1934.
- Malec D., *Wpływy Code civil oraz innych kodyfikacji napoleońskich na ziemiach polskich (część II)*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2005, t. LVII, z. 2.
- Namitkiewicz J., *Kodeks Handlowy. Komentarz. t. 1-3*, Warszawa 1934, 1935, 1937.
- Namitkiewicz J., *Obecny stan prawodawstwa handlowego w b. Królestwie Kongresowym, Wykład inauguracyjny wygłoszony na Uniwersytecie Warszawskim*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Społeczny” 1921, R. 1.
- Peiper L., *Komentarz do Kodeksu Handlowego i przepisów wprowadzających tenże kodeks wraz z rozporządzeniami wykonawczymi*, Lwów 1936.
- Płaza S., *Historia prawa w Polsce na tle porównawczym, cz. II. Polska pod zaborami*, Kraków 2002.
- Sobociński W., *Historia ustroju i prawa Księstwa Warszawskiego*, Toruń 1964.
- Sójka-Zielińska K., *Idee kodyfikacji napoleońskich. Od utopii do realizmu*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2005, t. LVII, z. 2.
- Sułkowski J., *Polski Kodeks Handlowy*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1934, z. 1.
- Szczygielski A.D., *Encyklopedia praktyki prawniczej, cz. I. Prawo handlowe, t. I*, Warszawa 1938.

Uruszczak W., *Prawo francuskie w Rzeczypospolitej Krakowskiej (1815-1846)*, [w:] M. Kwiecień, M. Małecki (red.), *Szkice z dziejów ustroju i prawa. Poświęcone pamięci Ireny Malinowskiej-Kwiatkowskiej*, Kraków 1997.

Wróblewski S., *Komentarz do Kodeksu Handlowego*, Kraków 1935.

Streszczenie: Francuski kodeks handlowy z 1807 r. (*Code de commerce*) obowiązywał na ziemiach polskich od momentu jego wprowadzenia na obszarze Księstwa Warszawskiego, tj. od 1809 r. W wyniku upadku Księstwa Warszawskiego funkcjonował on również na terenach Rzeczypospolitej Krakowskiej oraz na ziemiach Królestwa Polskiego. Jego wprowadzenie na ziemię polskie przyczyniło się do rozwoju polskiego prawa handlowego, nadając mu nowoczesny charakter, a także wpłynęło na rozwój gospodarczy. W późniejszym okresie uwidoczniły się jego wady i luki, które w przeciwieństwie do Francji, nie były uzupełniane i nowelizowane przez judykaturę ani przez polską literaturę prawniczą. W związku z tym francuski kodeks handlowy z 1807 r. nie odegrał większej roli w trakcie kodyfikacji polskiego prawa handlowego w okresie II RP i nie wpłynął znacząco na polski kodeks handlowy z 1934 r.

Słowa kluczowe: francuski kodeks handlowy z 1807 r., prawo handlowe w okresie zaborów, prawo handlowe w II RP, polski kodeks handlowy z 1934 r.